

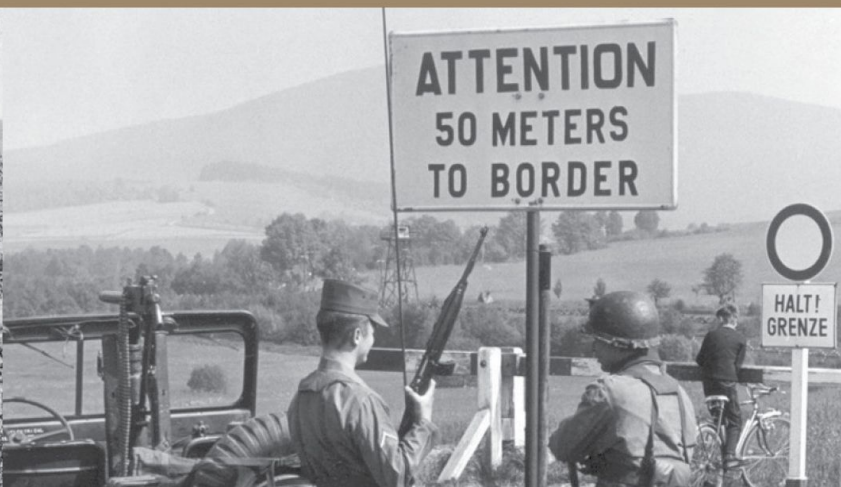


Stary most


Tajemství západní hranice

Chebsko, Tachovsko, Domažlicko

Zdeněk Šmída



Vydání knihy podpořily společnosti

Kolowratovy lesy, a.s.



Lesy České republiky, s.p.



Tajemství západní hranice – Chebsko, Tachovsko, Domažlicko

Text © Zdeněk Šmída

Fotografie © Zdeněk Šmída, Petr Bílek, Josef Císař, Marie Minaříková

Vydavatel: Starý most s.r.o., Plzeň

www.starymost.cz, www.facebook.com/www.starymost.cz

Vydání první, 2021

DTP: Eva Haunerová, Starý most s.r.o.

Tisk: TISK CENTRUM s.r.o.

ISBN: 978-80-7640-021-4

Prostřední fotografie na obálce knihy: hlídka LOP (lehký obrněný pluk americké armády) v domažlickém úseku hranice

Předmluva

Tato publikace volně navazuje na povídání o šumavských hranicích (Tajemství šumavské hranice, Starý most, 2019), avšak přesune čtenáře o kus dál do stále neznámé, nepřelidněné a atraktivní oblasti Chebska, Tachovska a Domažlicka u státních hranic s Bavorskem. První část díla (kapitoly č. 1–8) se zaměřuje na vývoj a usměrňování česko-bavorských hranic v tomto regionu. Zdejší krajina je protkána pestrými a pohnutými událostmi a osudy lidí, kteří zde žili. Vše začalo kolonizací a prvními hraničními šarvátkami. Následovalo systematické usazování obyvatel v lesích u hranic, které bylo vykoupeno tvrdou prací ve sklářském a dřevařském řemesle. Využívání hvozdů a intelekt člověka povznesly neprostupný hraniční pás na zřetelně vymezenou hranici. Bohaté události přineslo hlavně 20. století. Kromě toho, že po světové válce vznikla Československá republika a agrese ze strany hitlerovského Německa zapříčinila druhý válečný konflikt, už tak horká česko-bavorská hranice se na čtyřicet let uzavřela – na tzv. železně oponě probíhala fyzická a elektronická ostraha hranic československými i západoněmeckými orgány, fungovaly tady složky pasové a celní kontroly a v neposlední řadě se systematicky prováděla údržba vyznačení hranice. Zatím posledním kamínkem vývoje česko-bavorského pomezí bylo jejich otevření v devadesátých letech a následná stabilizace, zahrnující volný pohyb osob a zboží.

Druhá část díla (kapitoly č. 9–14) se věnuje jednotlivým příhraničním lokalitám Chebska, Tachovska a Domažlicka. Čtenáři nabídnou putování historií i současným stavem, a to od Ašského výběžku přes Chebské předměstí, Dyleňsko, Tachovsko, Bělsko a Poběžovicko až k Čerchovsku a Všerubsku. K lokalitám je připojen rozbor příhraničních zaniklých osad.

Přáním autora je, aby se z čtenáře stal turista. Pohraniční území Chebska, Tachovska a Domažlicka je zatím nepoznanou perlou Karlovarského a Plzeňského kraje. Troufám si říci, že méně vyhledávaná místa s panenskou přírodou a bohatou historií v něčem překonávají Šumavu, například hlubokými lesy, bažinatými koberci na hranicích, velkým množstvím historických hraničních znaků (které si lze souhrnně prohlédnout na konci publikace) a v neposlední řadě hustou sítí zaniklých sklářských hutí a dřevařských osad.

Ke vzniku této knihy pomohlo mnoho osob – regionální turisté a fotografové, majitelé obrazových sbírek, autoři publikací a projektů, ale i pamětníci. Patří sem pracovníci českých a bavorských státních institucí. Jmenovitě si zvláštní poděkování zaslouží Václav Ilčík a Marie Minaříková. K dalším osobám, kterým děkuji za spolupráci, patří především Jaroslav Beneš, Petr Bílek, Josef Císař, František Holec, Barbora Hybášková (ministerstvo vnitra), Štefan Jaško, Jaroslav Koucký, Zdeněk Kurečka (zeměměřický úřad), Radan Lášek, Josef Levý, Karel Matas, Pavel Mikeš (ministerstvo vnitra), Zdeněk Procházka, Martin Schmeer (Landesamt für Digitalisierung, Breitband und Vermessung), Vlasta Vavřínová, Ludvík Voronič a Jan Zvěřina (ministerstvo vnitra).

A do třetice bych chtěl poděkovat kolektivu plzeňského nakladatelství Starý most za možnost doplnění literárního trhu dvěma knihami, které jsou výsledkem mé záliby ve státních hranicích a pohraniční turistice.

Autor

Obsah

ETAPY VÝVOJE HRANICE CHEBSKA,
TACHOVSKA A DOMAŽLICKA 6

1/ HISTORICKÉ A SOUČASNÉ POJETÍ HRANICE..... 7

Utváření hraniční linie.....	8
Hraniční kameny a další mezní znaky coby stopy minulosti.....	9
Něco z teorie o státních hranicích.....	12
Protiprávní činy.....	15
Elektronizace státní hranice.....	16

2/ ŽIVOT A VÝZNAMNÉ ROZEPŘE
V POHRANIČNÍCH HVOZDECH 17

Vymezení oblasti.....	18
Osídlení a územní vývoj Chebska.....	18
Osídlení Českého lesa.....	21
Zásadní hraniční události na Tachovsku a Domažlicku.....	23
Řezenská a norimberská obchodní cesta.....	27

3/ ČESKO-BAVORSKÉ HRANIČNÍ STATUTY
A MAPY 29

Hraniční smlouva z roku 1764 a demarkace hranice.....	30
Hraniční smlouva z roku 1862 a demarkace hranice.....	33
Malá galerie hraničních map.....	35

4/ HRANICE PO VZNIKU
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY 47

Od alokace k demarkaci.....	48
Rozhraničovací komise a polní práce.....	49
Nová hranice s Bavorskem.....	52
Legislativní rámec ochrany hraničního značení.....	55
Pašeráci versus turisté.....	57
Pohraniční myslivci a finančové.....	59

5/ OKUPACE POHRANIČÍ
A ZÁNIK STÁTNÍCH HRANIC 61

Mnichovský diktát a okupace západních Čech.....	62
Berlínská delimitační čára.....	64
Sosáci – provosledové bezpečnostní složky.....	65
Zvláštní zařízení na komunikaci.....	66
Příjezd Adolfa Hitlera do Aše a Chebu.....	70

6/ HRANICE V KOMUNISTICKÉM
ČESKOSLOVENSKU 71

Situace po válce.....	72
Obnova hranice.....	73
Organizace práce na hranicích.....	74
Malá obrazová galerie – technické práce.....	75

7/ OCHRANA A OSTRAHA HRANIC NA CHEBSKU
A V ČESKÉM LESE 79

Bezpečnostní situace v poválečných letech.....	80
Pohraniční stráž a dislokace rot.....	83
Malá obrazová galerie – pohraniční roty a drátěné zátarasy.....	86
Vzpomínky pamětníků.....	89
První rota a začátek drátěného zátarasu v čs. pohraničí.....	91
Orgány západoněmecké ostrahy hranic, pozorování česko-bavorského pomezí.....	94
Složky pasové a celní kontroly na česko-bavorských přechodech.....	97
Muzeum Pohraniční stráže u Rozvadova.....	99

8/ BOURÁNÍ ZÁBRAN
A NOVÝ HRANIČNÍ STATUT 101

Bonnský hraniční statut.....	102
Změny a další perspektivy hranice s Bavorskem.....	104
Na zelené hranici.....	106
Na covidové hranici.....	110

HISTORIE A SOUČASNOST LOKALIT
HRANICE A POHRANIČÍ CHEBSKA,
TACHOVSKA A DOMAŽLICKA 112

9/ AŠSKÝ VÝBĚŽEK..... 113

Od Trojmezí k Libské bráně.....	114
Česko-bavorsko-saské trojmezí.....	115
Nejzápadnější bod ČR a Most přátelství.....	117
Hraniční přechod Nové Domy a AŠ.....	117
Benešův palouček a smírčí kříž.....	119
Železniční spojení Aše s Bavorskem.....	121
Historické kameny u Nového Zdáru.....	122
Ostatní původní hraniční znaky.....	124
Libská brána.....	125
Zaniklé osady u hranice.....	125

10/ CHEBSKÉ PŘEDMĚSTÍ..... 129

Od Libské brány k Mýtině.....	130
Hranice u řeky Ohře a mlýna Hammemühle.....	130
Hraniční přechody u Pomezí nad Ohří.....	131
Buková studánka a trojmezí kaple.....	133
Zelená hora a Bismarckova rozhledna.....	134
Hraniční přechod Svatý Kříž.....	135
Historické kameny a smírčí kříže v popisované lokalitě.....	136
Železniční spojení Chebu s Waldsassenem a zastávka Slapany.....	138
Turistický přechod u Hrozňatova.....	139
Zaniklé osady u hranice.....	139

11/ DYLEŇSKO 145

Od Mýtiny k Broumovu.....	146
Turistický přechod Mýtina a Železná hůrka.....	146
Nýseledký hamr s pramenem.....	147
Dyleň bájná.....	148
Dyleň předválečná.....	149
Dyleň průzkumná.....	151
Důl Dyleň.....	154
Střed Evropy.....	155
Historické kamery v popisované lokalitě.....	156
Hraniční přechod Broumov.....	158
Zaniklé osady u hranice.....	159

12/ TACHOVSKO 163

Od Broumova k Rozvadovu.....	164
Žďárská a Vyššínská cesta, řeka Mže a tereziánské mezníky.....	165
Hnojště na hranici.....	166
Hraniční přechod Pavlův Studenec.....	167
Křížová studánka a Křížový kámen.....	168
Stanoviště elektronické války na Havranu.....	169
Mísové kameny u Českých Nových Dómů.....	171
Hospoda na hranici.....	172
Silniční a dálniční přechod Rozvadov.....	172
Zaniklé osady u hranice.....	174

13/ BĚLSKO A POBĚŽOVICKO 183

Od Rozvadova k Lískové.....	184
Vranečský rybník.....	184
Hraniční přechod a osada Železná.....	187
Stanoviště elektronické války na Zvonu.....	188
Bavorská osada Bügelohle a věž Böhmerwaldturm.....	190
Tři turistické přechody a tereziánské mezníky.....	191
Zaniklé osady u hranice.....	193

14/ ČERCHOVSKO A VŠERUBSKO..... 201

Čerchovsko od Lískové k Folmavě na státní hranici.....	202
Hraniční přechod Lísková a Lískový most.....	204
Čerchov předválečný.....	205
Čerchov vojenský.....	206
Hraniční přechod Folmava.....	209
Všerubsko od Folmavy ke Svaté Kateřině na státní hranici.....	211
Železnice spojující Českou Kubici a Furth im Wald.....	212
Všerubský průmysl.....	213
Bažinatá Kouba.....	214
Hraniční přechod a osada Svatá Kateřina.....	214
Zaniklé osady u hranice.....	215

KATALOG HISTORICKÝCH HRANIČNÍCH ZNAKŮ 221

Prameny a literatura.....	232
Obrazové zdroje.....	234

Hraniční mapa od Tří znaků ke Svaté Kateřině z roku 1765

Na plánu je vyobrazena dříve sporná oblast Tří znaky – Svatá Kateřina u Nýrsky. Červené pásmo představují Čechy, zelené je znázorněno Bavorsko, zemská hranice je vyznačena žlutou barvou. Na hraniční linii jsou červenými arabskými číslicemi zaznamenány hlavní hraniční mezníky, z nichž některé v podobě tereziánských kamenů přetrvaly do současnosti. Nesou letopočet osazení (1766) a místy i původní pořadové číslo (například Tří znaky 19, u železničního přechodu Česká Kubice 31, u silničního přechodu Všeruby 45). Na levém okraji mapy je zachycen dílec homofalcké hranice v úseku od Jedlové studánky ke Třem znakům.



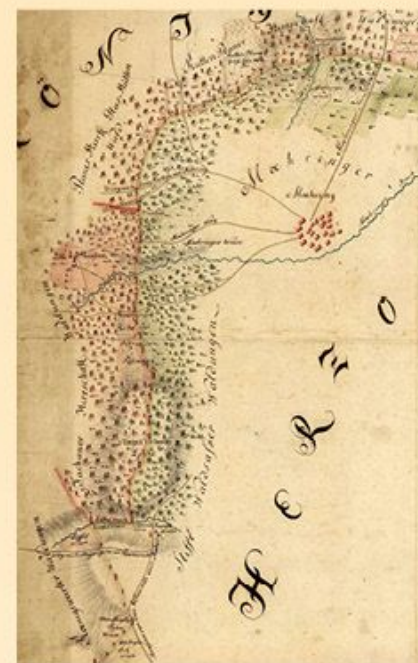
Hraniční mapa od Tří znaků ke Svaté Kateřině z roku 1765. Ve výřezu je hranice se dvěma výběžky, které vytvoří hraniční Medvědí potok. Zaznamenána je osada Kubička a Čertův mlýn. Dnes těmito místy prochází železniční trať z České Kubice do Furthu im Wald.

Hraniční mapa Dyleňska a Tachovska z roku 1774

Plán zobrazuje hranici od Starého a Nového Mohelna (spomně území Fraiss). Hraniční předěl pokračuje v dosavadní linii k Mähringu, kde se stáčí na jih a dále probíhá lesnatým územím západně od Plané a Tachova až k silnici Tachov–Bámau u Pavlova Studence. Odtud hranice jde v původní přímočaré linii (která byla po několika úpravách rozsouzena až smlouvou z roku 1862) až ke Křížové studánce (Kreuzbrunnen), což je pramen Lesní Náby.

Na české straně (červené pásmo) jsou vyobrazena sídla (Slatina, Pavlův Studenec) a lesy náležející k panství Tachov, Planá a Chodová Planá. Na hornofalcké straně (zelené pásmo) je vyobrazeno město Bámau a sídla Mähring, Hermannsreuth a Naab. Podle vysvětlivek je použito trojího hraničního značení. Základem jsou červeně označené hlavní hraniční kameny, které mají dvě stěny (českou a hornofalckou), každou označenou písmeny K. B.,

Ve výřezu hraniční mapy je dyleňský úsek hranice od Starého a Nového Mohelna k silnici Broumov–Mähring



Orgány západoněmecké ostrahy hranic, pozorování česko-bavorského pomezí

Na ostraze západoněmeckých hranic s ČSSR se podílely tři složky, a to Bavorská pohraniční policie (Bayerische Grenzpolizei), Sbor spolkové ostrahy hranic (Bundesgrenzschutz) a Spolková celní služba (Zolldienst). Ostraha těchto hranic byla navíc zesílena hlídkovou činností a uskupením 2. lehkého obrněného pluku (Armored Cavalry Regiment) ze sestavy 7. polní americké armády ve Spolkové republice Německo.

Bavorská pohraniční policie (BGP) byla významnou policejní složkou SRN určenou k ochraně státních hranic s ČSSR a NDR. Jejím úkolem bylo střežení hranic proti nedovoleným přechodům, kontrola osob, boj proti podlouductví, ochrana veřejného pořádku v pohraničním pásmu a v neposlední řadě také zpravodajská činnost proti našemu území s důrazem na dislokaci a chod služby našich jednotek Pohraniční stráž a armádních posádek u hranic. Nejvyšším řídicím orgánem BGP bylo ředitelství v Mnichově. K roku 1961 se složka členila do 10 komisariátů, každý komisariát měl 3–5 inspektorátů a inspektorát 4–10 pohraničních stanic. Stanice prováděly střežení hranice převážně pohyblivými hlídkami nebo pozorováním z pevných stanovišť. K roku 1961 byly proti bavorsko-čs. hranicím dislokovány tři komisariáty, v Marktreidwitzu (inspektoráty Selb, Waldsassen, Bärnau a Waidhaus), Furthu im Wald (inspektorát tamtéž, dále Waldmünchen, Neukirchen a Zwiesel) a Pasově (inspektoráty Freyung a Haidmühle). Pohraniční stanice byly obsazeny v městečkách a obcích u hranic. BGP byla ryze policejním sborem vyzbrojeným pouze pistolemi a samopaly, nebyla vojensky organizována, na rozdíl od Sboru spolkové ostrahy hranic (BGS). Sbor spolkové ostrahy hranic měl za úkol střežit státní hranici celého Německa a případně bránit zemi. Byl organizován do čtyř oblastí (sever, střed, jih a pobřeží). Každé velitelství mělo štáb, spojovací rotu, technický stavební a školní prapor a dvě pohraniční skupiny po 2–3 praporech. Prapor BGS se skládal z velitelské roty a tří bojových rot. Bojová rota disponovala třemi četami, minometným a zásobovacím družstvem. K roku 1968 byla proti bavorsko-čs. hranicím ze sestavy velitelství Jih Mnichov dislokována první pohraniční skupina ve Schwandorfu s praporem tamtéž a dále praporey ve Stadtsteinachu a Deggendorfu a pak druhá pohraniční skupina v Coburgu se dvěma praporey tamtéž a dále praporem v Hofu. Jednotky byly plně motorizovány a vyzbrojeny lehkými zbraněmi, obměněné automobily měly velkorážní kulomety. V některých případech bylo na hranicích prováděno společné střežení hlídek BGP a BGS. Třetí německou složkou ostrahy hranic byla Spolková celní služba (ZOLL). Ta plnila úkoly spojené především s celní ochranou, tj. zabránění podlouducké činnosti a celní odbavování osob na hraničních přechodech. Na bavorsko-čs. hranici byl výkon této služby svěřen tzv. Zollgrenzdienst, která prováděla celní střežení státní hranice formou hlídkování, pozorování a pochůzek v její blízkosti. Bezprostřední výkon služby na hranici prováděl tzv. Grenzaufsichtsstelle (pohraniční dozorní úřad). Tyto úřady byly dislokovány zpravidla v místech stanic Bavorské pohraniční policie. V závěru je možno říci, že těžiště ochrany hranic bylo svěřeno Bavorské pohraniční policii, ale bojovými úkoly na hranicích byly pověřeny jednotky Sboru spolkové ostrahy hranic. Při toulkách po hranici doporučujeme navštívit Grenzuseum Schimding (pohraniční muzeum je vzdáleno 500 metrů od hraničního přechodu Pomezí nad Ohří / Schimding). Je tady umístěna stálá expozice o historii západoněmecké ostrahy hranic.

V Norimberku mělo sídlo velitelství 2. lehkého obrněného pluku (LOP), který byl součástí 7. armádního sboru 7. americké polní armády. Tento pluk působil na bavorsko-československých hranicích a skládal se z velitelské roty, tří průzkumných praporů a letecké roty. Každý průzkumný prapor disponoval velitelskou rotou, třemi průzkumnými rotami, jednou tankovou rotou a jednou baterií houfnic. Přepočteno na čísla, lehký obměněný pluk měl (k roku 1968) k dispozici 120 tanků, 18 houfnic ráže 155 mm, asi 27 minometů, přes 80 obměněných transportérů a 26 letounů a vrtulníků. Útvar neprováděl ochranu hranic v pravém slova smyslu. Úloha vycházela především z celkové koncepce velení

NATO, kdy se předpokládalo, že k útoku vojsk Varšavské smlouvy z našeho území proti NATO může dojít při jakémkoliv větším cvičení naší armády. Hlavním aspektem činnosti útvaru LOP tak byla bojová připravenost. Bojová příprava amerických vojsk na území SRN byla zaměřena na udržování všech útvarů a jednotek v nepřetržitě bojové pohotovosti. Hlavní náplní bojové přípravy byl taktický výcvik, ostré střelby a účast na operačních cvičeních v rámci polní armády. Typickým příkladem vyhlášené bojové pohotovosti byl jakýkoliv podezřelý pohyb vojsk na našem území. Naši vojáci, kteří místy přicházeli do styku s americkými vojáky na hranicích, se shodují v jednom: příslušníci 2. LOP budili respekt a obavy zároveň. Jednalo se o silně a moderně vyzbrojený, vysoce mobilní útvar americké armády. Ve vzduchu se konaly průzkumné lety podél hranice. Američtí piloti rádi provokovali a přelétávali na československé území, odkud je museli vyhnět naše stroje.

Na československém území souvislé a pravidelné pozorování státní hranice a protilehlého území prováděly jednotky Československé lidové armády. V letech 1955–1964 byly u hranic s Bavorskem vybudovány železobetonové objekty pro pozorování nepřítele a případnou obranu. Patřily sem kulometné objekty, pozorovatelný a ukrytý pod zemí. Dodnes jsou tyto stavbičky rozestavěny v pohraničí a mnohdy jen bystré oko turistů odhalí jejich zabudování do haldy kamenní, křoví anebo jiného terénního prvku. Dalším reliktem studené války jsou panelové komunikace, kterými měla postupovat těžká technika v případě bojového konfliktu. Tak jako se v krizovém období třicátých let 20. století zabezpečovaly komunikace zvláštními zařízeními proti hitlerovskému Německu, v době komunismu to bylo přesně naopak. Od počátku padesátých let se přerušovaly nevyužívané silnice a vedlejší cesty, tentokrát k zabránění průjezdu vozidla z vnitrozemí do západního Německa. Nejviditelnějším artefaktem zabezpečení těchto cest jsou příkopy s deponií ukryté v lesních průsecích. Vzpomeňme například na železnou závoru na cestě Zlatý Potok – Neudorf. V jejím předpolí byl na začátku padesátých let 20. století zřízen příkop. Podobný artefakt můžeme pozorovat například u vozové cesty Chodovský Šmelctál – Mähring (u HZ 19/5).



Společná hlídka BGS a ZOLL u přechodu Svatý Kříž / Waldsassen v padesátých letech, československá hlídka u přechodu Pleš/Friedrichshäng v padesátých letech, společná hlídka LOP a BGS tamtéž v osmdesátých letech, hlídka LOP v domáckém úseku hranice je vyobrazena na obálce knižky



Železniční přechod Aš/Selb v současnosti

stolu." Povedená akce ale přiměla komunistický režim k zabezpečení železničních přechodových míst. Došlo k vytrhání a zasypání kolejí na mnoha nevyužívaných přechodech, aby se zabránilo podobnému incidentu. Do využívaných úseků byly instalovány výkolejky, uzamykatelné nikoliv železničáři, ale pohraničníky. Dále se přes kolejiště montovala vrata nebo zábrany vysunované z betonových bloků. Nákladní doprava přes železniční přechod Aš/Selb během socialismu neustala. Byla však z ekonomických důvodů ukončena k 1. červnu 1995.

Na začátku tohoto století vyvstal projekt na znovuoživení železniční tratě. Po komplikovaných přípravách stavební projekt proběhl, a to v letech 2013–2015. Dne 13. prosince 2015 vyrazil na hraniční přechod první osobní vlak. K železničnímu propojení Aš/Selb jsou osazeny hraniční znaky 2/2 a 2/3. V kolejišti můžeme vypozorovat odlišné betonové pražce a rozdíl mezi uchycením kolejí.



Historické kameny u Nového Žďáru

Nedaleko Nového Žďáru u Aše je na státní hranici turistický směrovník, pojmenovaný jako Hraniční mezníky. Tady se nachází kámen z původní demarkace hranice, dnes označený č. 7-9/2C. Na české straně kamene je vyobrazen bílo-červeně-černý štít Zedtwitzů z Aše, na bavorské straně jsou tři zlaté hvězdy v černém pruhu coby znak panského rodu Lindenfelsů z Erkersreuthu. Panství Erkersreuth v roce 1696 odkoupil od bavorské správy rod Lindenfelsů. Jeho členové patřili mezi vysoké úředníky Bavorského kurfiřtství. V roce 1748 si rod postavil v obci nový zámek, avšak už roku 1800 sídlo prodal. Naproti tomu Zedtwitzové vlastnili celé Ašsko více jak 500 let. Vlastnili i hrad Liebenstein (Libá), který byl v průběhu 18. století přestavěn na zámek. Mezník vyznačoval tehdejší hranice honiteb, které byly ustáleny v roce 1753 po hraničních sporech nejen o limity lovu, ale i o těžbu dřeva. V osmdesátých letech 20. století se tento panský mezník společně s dalšími šesti (HZ 7/12-0/1, 8/2-0/1, 8/8-0/1, 8/13-0/1, 9/2-0/1 a 9/7-0/1) stal součástí hraničního značení a barevně se zviditelnil. Dva ze sedmi mezníků nesou letopočty 1718 a 1754, které tak souvisejí s ustálením hranice honiteb. Naproti hranici s historickými mezníky leží vesnice Längenau. U místního hostince Wartberg naleznete stojící hraničník, který se stal na pomezí přebytečným. Nese znaky Zedtwitzů a markrabat z Bayreuthu, která vrchnostensky stála nad panským rodem Lindenfelsů a vyřizovala tehdejší spory o hranice honiteb. Na konci linie historických mezníků (u HZ 9/8) se tyčí kámen připomínající smírčí kříž. O tomto artefaktu se vedou dohady, zda smírčím křížem vůbec je – útvar v důsledku toho není zanesen v seznamu drobných památek.



Erby Zedtwitzů a Lindenfelsů, panský mezník č. 7-9/2C v devadesátých letech 20. století a č. 7/12-0/1 v zimní peřině



Smírčí kříž, nebo jiné tajemství?



Křížový a mísový kámen před prvorepublikovou demarkací (povšimněte si nápisu K BÖHMEN) a současný stav coby hraniční znak č. 8 (pod sedátkem je letopočet 1844)

a proto se v období 1925–1927 vybuďovala druhá chata, slavnostně otevřená 7. srpna 1927. Obě chaty mohly nabídnout turistům celkem 20 pokojů se 60 lůžky. Později se dovybavila elektrifikací a ústředním topením. Modernizace se dotkla i Kurzovy rozhledny – v roce 1936 se dřevěné konstrukce nahradily železobetonem. Roku 1921 byla na Čerchově zřízena meteorologická stanice.

Podzimní dny osmatřicátého roku už byly ve zcela jiném duchu. Dne 25. září 1938 byla na Čerchov z nedaleké Fuchsovy Hutě vyslána hlídka. Její stanoviště bylo přepadeno německým oddílem Freikorpsu a při přestřelce padl příslušník Finanční stráže a člen Stráže obrany státu Josef Pavlišta. Pomníkem na tuto událost je deska zapuštěná do stěny Kurzovy věže. Během válečného konfliktu byly turistické objekty na Čerchově využívány k vojenským účelům. Na konci války Kurzovu věž poškodila dělostřelba, Pasovského chýše s turistickou chatou zase zásahy letecké munice. Mimo to byl čerchovský majetek rozkraden. Domažličtí turisté provedli nezbytné opravy do podzimu 1945, další rekonstrukce následovaly v navazujících letech (do roku 1949 investoval zdejší odbor do oprav cca půl milionu korun). Posledním počinem spolku bylo vybudování sjezdovky na východním svahu Čerchova a její zprovoznění v zimě 1948.

Čerchov vojenský

Studená válka s sebou přinesla masové zavádění nové techniky do výzbroje soupeřících armád. To si vynutilo zavedení různých opatření směřujících k odhalení, zaměření, identifikaci a zarušení signálů radarů a podobných zařízení. Základním účelem radarů je vysílání signálů v úzce tvarovaném paprsku, zasažení cíle, odraz signálu od cíle, jeho zachycení anténou a zpracování. Výsledkem je pak informace o tom, jak daleko, v jakém směru a jak vysoko je například letoun, který palubní radar využívá, nebo kde se nachází pozemní radar. Činnost všech těchto tzv. radiotechnických prostředků je úzce vázána na využívání rádiových vln o velmi vysoké frekvenci, které se šíří pouze přímočaře a nejsou schopny proniknout terémem, hustou vegetací nebo vodními srážkami. Proto jsou radary umísťovány převážně na vysoké kopce tak, aby dosah byl co nejdelší. Tyto zásady se týkají nejen klasických aktivních



radary a podobných zařízení. Základním účelem radarů je vysílání signálů v úzce tvarovaném paprsku, zasažení cíle, odraz signálu od cíle, jeho zachycení anténou a zpracování. Výsledkem je pak informace o tom, jak daleko, v jakém směru a jak vysoko je například letoun, který palubní radar využívá, nebo kde se nachází pozemní radar. Činnost všech těchto tzv. radiotechnických prostředků je úzce vázána na využívání rádiových vln o velmi vysoké frekvenci, které se šíří pouze přímočaře a nejsou schopny proniknout terémem, hustou vegetací nebo vodními srážkami. Proto jsou radary umísťovány převážně na vysoké kopce tak, aby dosah byl co nejdelší. Tyto zásady se týkají nejen klasických aktivních



Návštěva Antonína Zápotockého u roty PS na Čerchově a průzkumná stanice RUL tamtéž v roce 1963

První a druhá přestavba Kurzovy věže, výstavba druhé věže



radarů, ale jsou platné i pro pasivní, tzv. radiotechnické průzkumné prostředky. Ze zeměpisného hlediska byl pás pohraničních hor Šumavy a Českého lesa v tomto smyslu pro umístění těchto prostředků ideální. V roce 1955 se uskutečnily první testovací zkoušky vhodnosti Čerchova k plnění průzkumných úkolů. Byla ověřována rádiová viditelnost, dosahy průzkumu, technická spolehlivost přístrojů a schopnost plnění zadaných úkolů. Po celkových zkouškách bylo jisté, že Čerchov bude pro tyto účely velmi vhodný.

Už od dubna 1950 vzniklo na Čerchově výcvikové středisko Sboru národní bezpečnosti a o rok později tady zaujala sestava rota Pohraniční stráže. Vojska zpočátku využívala stávající (turistické) objekty, stejně tak jako v pozdější době nově vznikající útvar radiotechnického průzkumu s posádkou v Klenčí pod Čerchovem. V roce 1956 prezident republiky Antonín Zápotocký navštívil rotu Čerchov u příležitosti Chodských slavností. Počátek působení armády na Čerchově lze datovat právě do roku 1956, kdy tady začala působit odloučená jednotka 55. rádiového pluku Kralovice v síle čtyř. V roce 1958 byl kopec zakoupen ministerstvem obrany, ministerstvo vnitra coby dosavadní nájemce však na vrcholu zůstalo. Začala organizovaná instalace techniky. Nejprve se úkoly plnily z upravených vozidel. Na dříve zmíněných stanovištích se musel postavit dřevěný špak pro tyto účely. Kurzova věž tuto funkci převzala, ale musela být nástavba v roce 1958 upravena za účelem vytvoření odposlechových pracovišť a zvětšení prostoru pro antény s technikou. Příprava zahrnovala i personální obsazení stanoviště. V této době bylo na Čerchově minimum budov a prostředků pro zajištění stále vojenské přítomnosti. Stála tady stará Pasovského chýše, Kurzova věž, turistická chata (z let 1925–1927), hospodářská budova s doškovou střechou a dva domky (říňák a skladiště) sloužící Pohraniční stráž. První modernizace proběhla v letech 1957–1959, kdy byla vybudována



Průzkumná technika u vrcholové skalky v osmdesátých letech, přímo na skalce je stanice SDR



Stanoviště na konci sedmdesátých a osmdesátých let

